

wonen_résidentiel

Miniemenstraat_Rue des Minimes 109-137, Brussel_Bruxelles
Plaats_Localisation

De Brusselse Haard_Le Foyer Bruxellois, Brussel_Bruxelles
Beliris, Brussel_Bruxelles
Opdrachtgever_Maître d'ouvrage

Philippe Samyn and Partners, architects and engineers, Brussel_Bruxelles
Architect_Architecte

Setesco, Brussel_Bruxelles
Studiebureau_Bureau d'études

Bam Mat, Chaudfontaine
Galva Power, Charleroi
Staalbouwer_Constructeur métallique

Bam Galère, Chaudfontaine
Algemene aannemer_Entrepreneur général

Tekst_Texte: Guénaëlle Navez
Foto's_Photos: Bernard Boccara, Marie-Françoise Plissart, Nathan Duvivier

Een sociale woonwijk in de schaduw van het Justitiepaleis

De volkswijk 'de Marollen', waar het hart van Brussel klopt, heeft de voorbije jaren heel wat veranderingen ondergaan.

Terwijl er wordt nagedacht over de herbestemming van het monumentale Justitiepaleis trekt recht daartegenover, aan de andere kant van de Miniemenstraat, de renovatie van 150 sociale woningen van de Brusselse Haard door architectenbureau Philippe Samyn and Partners in opdracht van Beliris, de aandacht van voorbijgangers, burens of wandelaars.

Elegante balkons in gegalvaniseerd staal bevestigd tegen de gevels veranderen de visuele en symbolische perceptie van dit geheel dat in 1959 werd gebouwd volgens de plannen van de architecten van de Groep Alpha (aan wie we ook het Rijksadministratief Centrum danken). De oorspronkelijke gebouwen waren tijdens de oorlog verwoest toen een V-bom insloeg die voor het nabijgelegen Justitiepaleis was bedoeld.

Door uit te gaan van de intrinsieke kwaliteiten van het bestaande gebouw heeft de architect de zaak bescheiden aangepakt. Hij is van mening dat een sociale woning in de eerste plaats goed gebouwd dient te zijn en dat ze de bewoners de kans moet bieden zich als mens te ontplooiën.

Het project behoudt de algemene kenmerken van ligging, volumes en verhoudingen, terwijl het de typische gebreken van sociale woningen uit die tijd verbetert: de somberheid van verouderde gevels in uitgewassen beton, de afwezigheid van thermische isolatie, verouderde keukens en badkamers. Bovendien is de behoefte aan woonruimte veranderd sinds de jaren vijftig. Nu worden niet langer studio's voor alleenstaande personen gevraagd, maar appartementen met 2, 3, 4 of meer kamers.

Om de problemen inzake thermische en hygrometrische isolatie en waterdichtheid van de gevels aan te pakken en ze een modernere uitstraling te geven zijn de gebouwen volledig bedekt met een isolerende schil en een heldere, lichte bepleistering waarvoor de kleur uit het gamma 'zuivere grijstinten' van Philippe Samyn werd gekozen. Door de oude balkons te integreren in het binnenvolume kon de oppervlakte van de woningen worden

A l'ombre du Palais de Justice, la cité sociale des minimes

Le quartier populaire des Marolles, cœur de l'âme bruxelloise, a connu ces dernières années de nombreuses transformations.

Alors que l'on envisage la réaffectation du monumental Palais de Justice, en face, de l'autre côté de la rue des Minimes, la rénovation des logements sociaux du Foyer Bruxellois, menée par le bureau d'architecture Philippe Samyn et Associés sous la commande de Beliris, ne manque pas d'attirer l'attention des passants, voisins ou promeneurs.

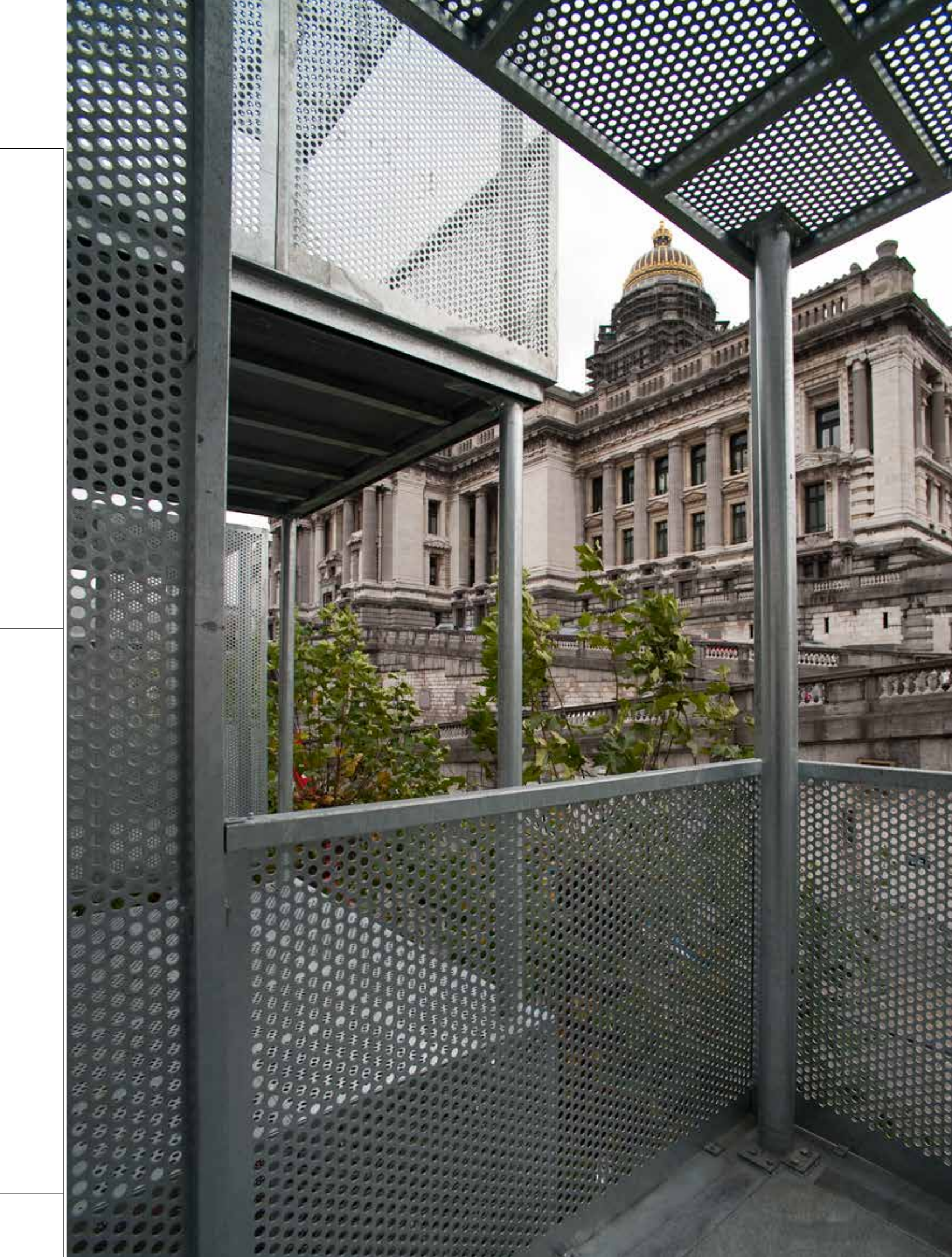
D'élégantes terrasses en acier galvanisé posées devant les façades transforment la perception visuelle et symbolique de cet ensemble qui fut construit en 1959 sur les plans des architectes du Groupe Alpha (à qui l'on doit également la Cité Administrative de l'Etat) à l'emplacement d'un îlot détruit durant la guerre lorsque des bombes volantes furent lâchées sur le Palais de Justice tout proche.

S'appuyant sur les qualités intrinsèques du bâti existant, l'architecte a abordé le programme avec modestie. Selon son approche, un logement social doit être avant tout bien construit et offrir à ses habitants des possibilités de développement humain.

Le projet conserve les caractéristiques générales d'implantation, volumes et proportions, tandis qu'il corrige les défauts, typiques des immeubles de logements sociaux de cette époque: tristesse des façades vieillissantes en béton lavé, absence d'isolation thermique, obsolescence des cuisines et salles de bains. De plus, les besoins en logement ont évolué depuis les années 50, la demande s'étant déplacée des studios pour personnes isolées vers des appartements de 2, 3 ou 4 chambres, voire plus.

Afin de résoudre les problèmes thermiques, hygrométriques et d'étanchéité des façades tout en rafraîchissant leur image, les bâtiments sont recouverts d'une enveloppe isolante complète et d'un enduit clair et lumineux, dont la couleur a été choisie au sein de la gamme de 'gris purs' établie par Philippe Samyn. L'intégration des anciens balcons à l'intérieur du volume protégé permet d'accroître la surface des habitations. Le parti

vergroot. De oplossing om nieuwe balkons in een lichte structuur, los van de gevel, te bouwen komt tegemoet aan de noodzaak om de schil zo min mogelijk te doorboren.

Deze interventie, zowel 'leesbaar' als omkeerbaar, verlengt het appartement met een overdekte buitenruimte van 3 x 3 m en verbindt de stedelijke ruimte met de privéruimte.

De balkons doorbreken de monotonie van de gladde pleisterlaag en zorgen voor een speelse noot tegenover de indrukwekkende massa van het Justitiepaleis. Met een poëtische blik kun je er boomhutten of grote voliëres in zien.

De kubussen, die verspringen ten opzichte van elkaar, zijn afgesloten door een aantal halftransparante schermen die dienen als borstwering, dak en windscherm en tegelijk ook als windverband. Deze elementen uit 40% geperforeerde staalplaat beschermen de privacy van de bewoners, terwijl deze door het staal toch de hemel kunnen ontwaren.

de construire de nouvelles terrasses en structure légère, détachée du bâtiment, répond ainsi à la nécessité de limiter le percement de l'enveloppe.

Cette intervention, aussi lisible que réversible, prolonge l'appartement d'un espace extérieur cubique couvert et généreux de 3 x 3 m, et structure le rapport de l'espace urbain à l'espace privé.

Le rythme alterné des terrasses rompt la monotonie de l'enduit lisse, en introduisant une note de légèreté face à la masse imposante du Palais de Justice. On peut y voir, de manière poétique, des cabanes perchées dans les arbres ou encore de grandes voliëres.

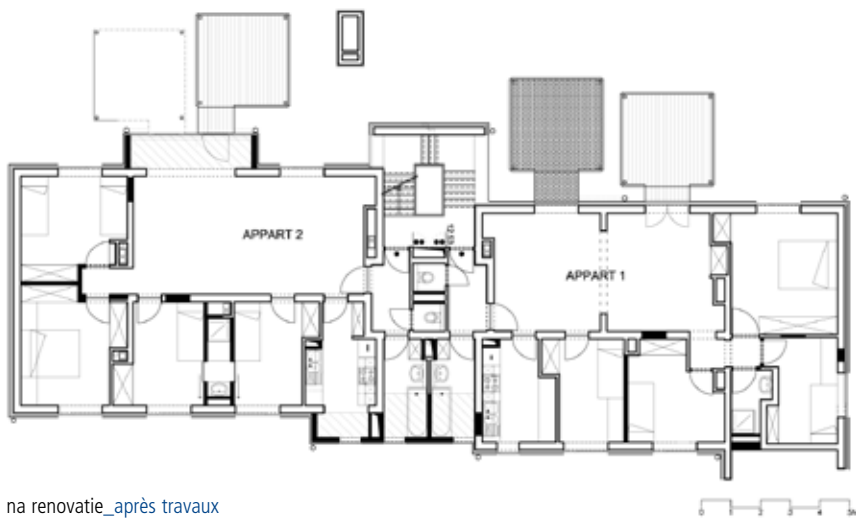
Légèrement décalés les uns par rapport aux autres, les cubes sont fermés par un jeu d'écrans semi-transparents, servant de garde-corps, couvertures et paravents et assurant un rôle de contreventement. Ces éléments en tôle perforée à 40% offrent aux habitants un voile de protection qui préserve leur intimité et laisse entrevoir le ciel à travers l'acier.

Ook al is de basiskubus gelijk voor alle balkons, toch werd voor het hele gebouw gebruikgemaakt van drie soorten steunen of 'voeten', afhankelijk van hun afdruk op de grond, met een hoogte gelijk aan een of twee verdiepingen:

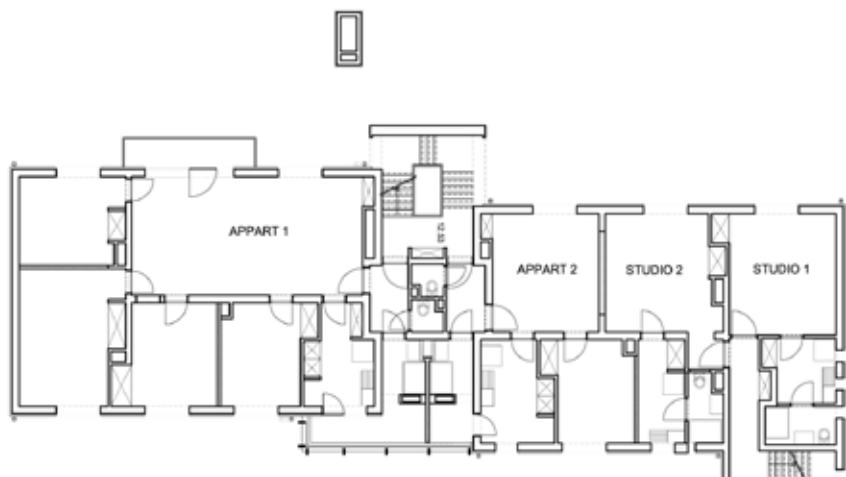
- vier voeten (4 kolommen met een diameter van 108 mm en een dikte van 6,3 mm nemen de lasten over in het verlengde van de ribben van de bovenliggende kubus(en));
- twee voeten (de balkons rusten op 2 kolommen met een diameter van 168,3 mm en een dikte van 10 mm en zijn opgehangen met diagonale trekkers waardoor de ruimte op de grond vrij kan blijven);
- één voet (4 kruisvormige consoles IPE 300 brengen de lasten over op één centrale kolom met een diameter van 270 mm en een dikte van 10 mm).

Si le module cubique de base est identique pour toutes les terrasses, trois variétés de supports ou 'pieds', d'une hauteur correspondant à un ou deux étages, sont développées sur l'ensemble du site, en fonction de leur empreinte au sol :

- quadripodes (4 colonnes d'un diamètre de 108 mm, d'une épaisseur de 6,3 mm reprennent les charges dans le prolongement des arrêtes du ou des cubes superposés) ;
- bipodes (les terrasses reposent sur 2 colonnes d'un diamètre de 168,3 mm, d'une épaisseur de 10 mm et sont suspendues par des tirants diagonaux qui permettent de dégager l'espace au sol) ;
- monopodes (4 consoles IPE 300 en croix transmettent les charges sur une colonne centrale unique d'un diamètre de 270 mm et d'une épaisseur de 10 mm).

na renovatie_après travaux

voor renovatie_avant travaux

Het balkon zelf bestaat uit:

- een vloer uit staalplaat gelast op ½ IPE 140-profielen in een frame uit HEB 100 en ½ IPE 200, afgewerkt met een slipvaste epoxyverf;
- 4 kolommen met een diameter van 108 mm en een dikte van 6,3 mm;
- een dak uit geperforeerde staalplaat bevestigd aan de 4 hoekkolommen en geklonken op een horizontale structuur van kokerprofielen;
- borstweringen en windschermen geklonken op een tweede verticale structuur van kokerprofielen.

Alle balkons zijn aan het gebouw bevestigd met behulp van schoren.

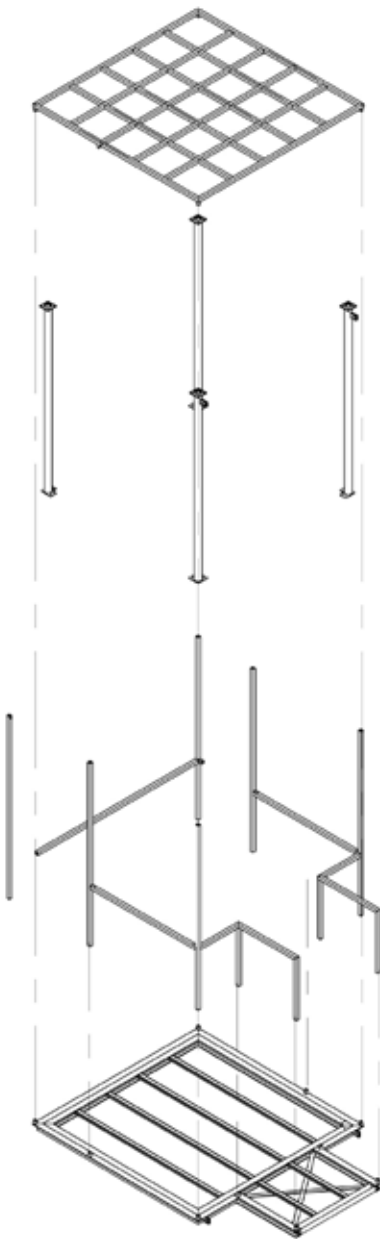
De details voor de bouw van de kubussen, oorspronkelijk door Philippe Samyn ontworpen als volledig gelaste gehele, werden in nauwe samenwerking met de firma Galère bestudeerd. Vanwege de afmetingen van de beschikbare warme galvanisatiebaden konden de kubussen niet in hun geheel worden ondergedompeld. Daarom werden ze uit drie elementen van kleinere afmetingen opgebouwd: vloer, stijlen en dak, aan elkaar bevestigd in de werkplaats. De eenvoud van de details en de zorg die aan de uitvoering werd besteed, staan borg voor de visuele zuiverheid van het resultaat.

La terrasse elle-même est constituée :

- d'un plancher en tôle soudée sur profilés ½ IPE 140 dans un cadre réalisé en HEB 100 et ½ IPE 200, recouvert d'une peinture époxy anti-dérapante ;
- de 4 colonnes d'un diamètre de 108 mm et d'une épaisseur de 6,3 mm ;
- d'un toit en tôle perforée boulonné aux 4 colonnes d'angle et riveté sur une structure horizontale en tubes carrés ;
- de garde-corps et paravents rivetés sur une seconde structure verticale en tubes carrés.

Toutes les terrasses sont reliées au bâtiment par des butons.

Les détails de construction des cubes, initialement conçus par Philippe Samyn comme des ensembles entièrement soudés, ont été étudiés en étroite collaboration avec l'entreprise Galère. Les dimensions des bains de galvanisation à chaud disponibles ne permettaient pas d'y tremper les cubes entiers, ceux-ci ont dès lors été décomposés en trois éléments de dimensions réduites : plancher, montants et toiture, boulonnés entre eux en atelier. La simplicité des détails et le soin apporté à leur exécution sont garants de la pureté visuelle du résultat.

Wat de binnenkant betreft, zijn er weinig wijzigingen aan het oorspronkelijke plan aangebracht. De keukens, badkamers en woonkamers zijn uitgebreid. Verder zijn er verschillende kleine appartementen samengevoegd tot grotere woningen voor kroostrijke gezinnen. De technische installaties en afwerking zijn volledig vernieuwd.

Deze renovatie kon evenwel niet tot een goed einde worden gebracht zonder het project van landschapsarchitect Erik Dhont en het bureau SCES. Erik Dhont werkte reeds in 1999 samen met Philippe Samyn bij de renovatie van het kasteel Groenhof te Malderen.

Weinig middelen, veel resultaat: door deze verwezenlijking, waarbij de architect uiteindelijk eenvoudige oplossingen heeft toegepast, is hij erin geslaagd de gegeven situatie aanzienlijk te verbeteren. Door de toevoeging van nieuwe balkons zijn de gevels verruimd en hebben de Miniemenstraat en haar bewoners hun tweede adem gevonden. De eerste sociale huurders die in april laatstleden hun intrek namen, hebben onmiddellijk gebruikgemaakt van de mogelijkheden die deze woningen bieden en van het mooie weer geproefteerd door hun tuinmeubelen buiten te zetten.

En ce qui concerne l'intérieur, le plan d'origine a fait l'objet de peu de modifications. Celles-ci concernent essentiellement l'extension des cuisines, salles de bains et séjours, ainsi que le regroupement de plusieurs petits appartements pour en créer de plus grands, adaptés aux familles nombreuses. Toutes les installations techniques et les finitions ont été remises à neuf.

Cette rénovation ne se concevrait pas cependant sans le projet du paysagiste Erik Dhont, associé au bureau SCES. Erik Dhont collabora déjà en 1999 aux côtés de Philippe Samyn pour le projet du château Groenhof à Malderen.

Peu de moyens, beaucoup de résultats : avec cette réalisation, l'architecte est parvenu, en recourant à des solutions somme toute assez simples, à enrichir considérablement la situation qui lui était donnée. Par l'effet de dilatation des façades que procure l'adjonction de nouvelles terrasses, la rue des Minimes et ses habitants ont trouvé une nouvelle respiration. Les premiers locataires sociaux, installés depuis le mois d'avril, ont immédiatement saisi les opportunités que leur offrent les lieux et profité des beaux jours pour sortir tables et chaises de jardin.

